

бұйрығына 2-қосымша/

Қазақстан Республикасы
Оқу-ағарту министрінің
2022 жылғы 3 тамыздағы
№ 348 бұйрығына
3-қосымша

Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Осы Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (бұдан әрі – Стандарт) «Білім туралы» Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі – Заң) 56-бабына, «Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің кейбір мәселелері» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 19 тамыздағы № 581 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрі туралы ереженің 15-тармағының 4) тармақшасына сәйкес әзірленді және оқыту нәтижелеріне бағдарлана отырып, білім беру мазмұнына, оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне, білім алушылардың дайындық деңгейіне, оқу мерзіміне қойылатын талаптарды айқындайды.

2. Оқу жоспарларын, оқу бағдарламаларын, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендерді, педагогтердің біліктілігін арттыру курстары бағдарламаларының мазмұнын әзірлеу, тәрбие жұмысын ұйымдастыру, мектепшілік бақылау, педагогтерді аттестаттау, оқыту нәтижелерін бағалау, білім алушыларды қорытынды аттестаттау және білім жетістіктеріне мониторинг жүргізу осы Стандарт талаптарының негізінде жүзеге асырылады.

3. Стандартта Заңға сәйкес терминдер мен анықтамалар қолданылады. Оларға қосымша мынадай терминдер мен олардың анықтамалары енгізілді:

1) академиялық адалдық – оқудағы білім беру жетістіктерінің шынайылығын қамтамасыз ететін, білім алушылардың мінез-құлқын айқындайтын адамгершілік және этикалық қағидаттар жиынтығы;

2) әлеуметтік GPA (Grade Point Average) – білім алушының оқудан тыс әрекетке, қоғам өміріне қатысуы мен жетістіктерін, сондай-ақ қосымша білім беру нәтижелерін бағалау;

3) білім алушының дайындық деңгейі – күтілетін нәтижелер түріндегі пәндік, метапәндік және түйінді құзыреттіліктерді көрсететін білім алушының білім мазмұнын меңгеру деңгейі;

4) білім берудің базалық құндылықтары – оқыту мен тәрбиенің біртұтастығын қамтамасыз ете отырып, білім беруді жеке тұлғаны дамытуға бағыттайтын ұстанымдар, сенімдер мен идеялар;

5) білім берудің базалық мазмұны – білім беру ұйымдарының түріне және нысанына, сондай-ақ оқыту тіліне қарамастан, білім алушылардың меңгеруіне міндетті білім мазмұнының құрамы, құрылымы және көлемі;

6) білім беру саласы – сабақтас оқу пәндерінің жиынтығын қамтитын негізгі орта білім берудің базалық мазмұнының құрамдас бөлігі;

7) ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін жеке дамыту бағдарламасы – балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау негізінде кешенді көмектің негізгі бағыттары мен мазмұнын анықтайтын бағдарлама;

8) ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін оқу бағдарламаларын бейімдеу – Стандартпен белгіленген көлемге және сыныпта оқу қарқынына сәйкес оқу пәндерінің мазмұнын меңгеруде қиналатын балаларға арнап Үлгілік оқу бағдарламаларының мазмұнына өзгерістер енгізуі;

9) жеке оқу бағдарламасы – зияты бұзылған білім алушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламалары негізінде олардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, жалпы сыныпта оқитын білім алушыларға, зияты бұзылған білім алушыларға арналған оқу пәндерінің мазмұнын айқындау үшін орта білім беру ұйымдарының педагогтері әзірлейтін құжат;

10) кәсіптік бағдарды анықтау диагностикасы – білім алушының мамандық таңдау бойынша қызығушылықтарын, қабілеттері мен бейімділігін зерттеу;

11) көптілді білім беру – ерте жастан бастап кезең-кезеңімен немесе қатарынан бірнеше тілді үйренуді көздейтін білім беру моделі;

12) мазмұндық концептілер – оқыту мен тәрбиенің біртұтастығын қамтамасыз ететін құндылық бағдарлары;

13) метапәндік құзыреттіліктер – білім алушының нақты өмір жағдаяттарында білімді қолдану қабілетін қамтамасыз ететін әмбебап дағдылары мен қабілеттерінің жиынтығы;

14) оқудан тыс әрекет - үлгілік оқу жоспарында белгіленген оқу жүктемесінен тыс іске асырылатын білім беру процесінің бөлігі;

15) оқу жүктемесінің вариативтік компоненті – білім алушылардың білімге деген қажеттіліктері негізінде білім беру ұйымы айқындайтын үлгілік оқу жоспарының құрамдас компоненті;

16) оқу жүктемесінің ең жоғары көлемі – үлгілік оқу жоспарының инварианттық және вариативтік компоненттеріндегі оқу пәндерінің мазмұнын меңгеру үшін қажетті және негізгі орта білім беру деңгейлері мен оқу жылдары бойынша белгіленген оқу уақытының көлемі;

17) оқу жүктемесінің инварианттық компоненті – білім беру ұйымдарының типіне, түріне және меншік нысанына, оқыту тіліне қарамастан, барлық білім алушылар оқып білуге міндетті оқу пәндерін айқындайтын үлгілік оқу жоспарының құрамдас компоненті;

18) оқу жұмыс жоспары – білім алушылардың білімге деген қажеттіліктерін ескере отырып, үлгілік оқу жоспары негізінде орта білім беру ұйымы әзірлейтін құжат;

19) оқытудан күтілетін нәтижелер – білім алушылардың білім мазмұнын меңгеру деңгейін, тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуын көрсететін құзыреттіліктер;

20) пәндік құзыреттіліктер – білім алушының оқу пәні бойынша меңгерген білім, білік және дағдыларын қолдана білу қабілеттерінің жиынтығы;

21) түзету-дамыту бағдарламасы – дамуындағы бұзылыстардың түрлері бойынша мүмкіндіктері шектеулі балалармен түзету-дамыту жұмысының мазмұнын, бағыттары мен реттілігін анықтайтын бағдарлама;

22) түзету компоненті – арнайы білім беру жағдайында оқитын мүмкіндіктері шектеулі балалардың бұзылған функцияларын түзетуге және орнын толтыруға бағытталған арнайы оқу сабақтарының жиынтығын қамтитын Үлгілік оқу жоспарының міндетті компоненті;

23) түйінді құзыреттіліктер – білім беру деңгейін аяқтаған түлектің қоғамға табысты бейімделуіне қажетті тұлғалық қасиеттерінің, дағдылар мен қабілеттерінің жиынтығы;

24) үлгілік оқу жоспары – оқу пәндерінің тізбесін реттейтін және тиісті білім беру деңгейіндегі оқу жүктемесінің инварианттық және вариативтік компоненттерінің міндетті көлемін айқындайтын құжат;

25) элективті курс – білім беру даярлығын кеңейтуге бағытталған білім алушылардың таңдау курсы, оқу жоспарының вариативтік компонентінің құрамдас бөлігі.

4. Білім беру сапасын қамтамасыз ету мақсатында негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының, оқу пәндері бойынша Үлгілік оқу жоспарларының және Үлгілік оқу бағдарламаларының іске асырылуына үздіксіз мониторинг жүргізіледі.

5. Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын, оқу пәндері бойынша Үлгілік оқу жоспарлары мен Үлгілік оқу бағдарламаларын іске асыру мониторингінің, білім алушылардың оқу жетістіктерінің, халықаралық салыстырмалы зерттеулердің, ғылым мен технологиялар жетістіктері мониторингінің нәтижелері, сондай-ақ мемлекеттік саясаттың басымдықтары Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына, оқу пәндері бойынша Үлгілік оқу жоспарлары мен Үлгілік оқу бағдарламаларына өзгерістер енгізу үшін негіз болып табылады.

2-тарау. Білім беру мазмұнына қойылатын талаптар

6. Негізгі орта білім берудің мазмұны:

1) қоғамның заманауи талаптарын, ғылым мен техниканың жетістіктерін;

- 2) сыни және шығармашылық ойлауды дамытуды;
 - 3) оқу пәндерінің мазмұнын кіріктіруді;
 - 4) пәнаралық байланысты, білім беру деңгейлері арасындағы үздіксіздік пен сабақтастықты қамтамасыз етуді;
 - 5) білім мазмұнының академиялық және практикалық бағыттылығы арасындағы тепе-теңдікті сақтауды;
 - 6) оқыту мен тәрбиенің біртұтастығын қамтамасыз етуді;
 - 7) білім берудегі инклюзивті тәсілді ескере отырып айқындалады.
7. Негізгі орта білім берудің мақсаты – базалық мазмұнын меңгеруді қамтамасыз ету, құндылықтар негізінде пәндік, метапәндік және түйінді құзыреттіліктерді дамыту, болашақ мамандыққа даярлау.
8. Негізгі орта білім берудің міндеттері:
- 1) ғылым негіздері бойынша білім қалыптастыру;
 - 2) ойлау түрлерін, функционалдық сауаттылықты, жобалау-зерттеу қызметінің дағдыларын дамыту;
 - 3) базалық құндылықтарға негізделген жеке қасиеттер мен икемді дағдыларды дамыту;
 - 4) болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға бағдарлау, үнемі білім алуға ұмтылысты дамыту.
9. Білім беру мазмұны келесі базалық құндылықтарға бағытталған:
- 1) тәуелсіздік және патриотизм;
 - 2) бірлік және ынтымақ;
 - 3) әділдік пен жауапкершілік;
 - 4) заң және тәртіп;
 - 5) еңбекқорлық және кәсіби біліктілік;
 - 6) жасампаздық пен жаңашылдық.
10. Білім беру мазмұны негізгі орта білім беру бағдарламасын аяқтаған білім алушының бойында тұлғаның өзін-өзі жетілдіру, тілдік және коммуникативтік, мәдени-әлеуметтік, еңбек, танымдық, ғылыми және зерттеу, ақпараттық-технологиялық түйінді құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған.
11. Құндылықтарға негізделген «Адам», «Ар-ұждан», «Намыс», «Отбасы», «Отан», «Тіл», «Мәдениет», «Білім», «Еңбек», «Табиғат» мазмұндық концептілері оқыту мен тәрбиенің біртұтастығын, дүниетанымын, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруды қамтамасыз етеді.
12. Білім беру процесі құндылыққа, тұлғаға бағытталған, құзыреттілік, конструктивистік, белсенділік, коммуникативтік, инклюзивті тәсілдер негізінде іске асырылады.
13. Негізгі орта білім берудің мазмұны оқыту нәтижелеріне бағытталады және оқу пәндері бойынша Үлгілік оқу жоспарларымен және Үлгілік оқу бағдарламаларымен айқындалады.
14. Зияты жеңіл және орташа бұзылған білім алушыларға арналған білім беру ұйымдарындағы инварианттық компоненттің білім көлемі мен оқу

пәндерінің мазмұны Үлгілік оқу жоспарлары мен Үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес жүзеге асырылады.

15. Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін негізгі орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламаларының мазмұны психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың ұсынымдарына сәйкес олардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып бейімделеді.

16. Көптілді білім беру:

1) қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде, орыс және шетел тілдерін деңгейлік меңгеру;

2) оқыту тіліне қарамастан қазақ, шетел тілдерінде жекелеген пәндерді оқытуды ұйымдастыру;

3) қазақ, орыс және шетел тілдерінде сабақтан тыс іс-шаралар мен элективті курстарды ұйымдастыру арқылы жүзеге асырылады.

17. Негізгі орта білім берудің мазмұны «Тіл және әдебиет», «Математика және информатика», «Жаратылыстану», «Адам және қоғам», «Технология және өнер», «Дене шынықтыру» білім беру салалары арқылы жүзеге асырылады.

18. «Тіл және әдебиет» білім беру саласының мазмұны келесі оқу пәндері арқылы жүзеге асырылады:

1) қазақ тілінде оқытатын сыныптарда «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі»;

2) орыс тілінде оқытатын сыныптарда «Орыс тілі», «Орыс әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі»;

3) ұйғыр тілінде оқытатын сыныптарда «Ұйғыр тілі», «Ұйғыр әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі»;

4) өзбек тілінде оқытатын сыныптарда «Өзбек тілі», «Өзбек әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі»;

5) тәжік тілінде оқытатын сыныптарда «Тәжік тілі», «Тәжік әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі».

Әлем әдебиетін оқыту Үлгілік оқу жоспарының вариативтік компоненті есебінен (білім беру ұйымның таңдауы бойынша) жүзеге асырылады

19. «Тіл және әдебиет» білім беру саласының мазмұны білім алушылардың тілді мәдениеттің маңызды бірлігі, ұлттық құндылық ретінде танып, тілдік бірліктерді сөйлеу әрекетінде әдеби тіл нормасына сай қолдануын, сөйлеу қызметінің тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын дамытуын; қазақ тілін мемлекеттік және ана тілі ретінде меңгеруін, оқу сауаттылығын, қазақ тілін өз мәртебесіне сай қолдану жауапкершілігін, отаншыл сезімін қалыптастыруын; тілдің заңдылықтарын функционалдық тұрғыдан қолдануын, ресми және шетел тілдерін оқытудың маңыздылығын түсінуін, тілдердің ұлттық-мәдени ерекшелігі туралы идеяларды қалыптастыру үшін тіл мен әдебиеттің рөлін, көптілді және көпмәдениетті әлемнің тұтастығын; қарым-қатынас процесінде тұлғааралық және мәдениетаралық байланыстар орнатуын; шығармашылығын дамытуын; мәтіннің тақырыптық-идеялық бірлігін тануын, әдеби ұғымдарды түсінуін, оқырман мәдениетін қалыптастыруын, әлем әдебиеті

мен мәдениетіндегі ұлттық әдебиеттің орнын түсінуін; бағалау дағдыларын, сыни пайым, ізгілік дүниетаным, өзіндік көзқарас, поэтикалық ойлау, эмпатия, эстетикалық қабылдау, азаматтық жауапкершілік пен ұлттық патриотизмді қалыптастыруын; оқыту тілінде түрлі ақпарат көздерімен, интернет ресурстарымен жұмыс істей білуін; шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауды дамыту мен қолдануды қамтамасыз етеді.

20. «Математика және информатика» білім беру саласының мазмұны «Математика», «Алгебра», «Геометрия», «Информатика» оқу пәндерінде жүзеге асырылады.

21. «Математика және информатика» білім беру саласының мазмұны әлемдегі математика мен информатиканың рөлін айқындау және түсіну қабілетін қалыптастыруды; ғылымның әмбебап тілі, математиканы құбылыстар мен процестерді модельдеу құралы ретінде түсінуді; математика мен информатиканы оқу кезінде орта білім деңгейлерінің сабақтастығын, пәнаралық және пәнішілік байланыстарды; жалпы орта білім беру деңгейінде оқуды жалғастыруға және сабақтас пәндерді оқуға, оларды күнделікті өмірде пайдалануға қажетті базалық математикалық білім мен біліктерді меңгеруді; бағдарламалау технологиясының және қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) теориялық негіздері бойынша базалық білім жүйесін меңгеруді; функционалдық сауаттылықты, логикалық, алгоритмдік және операциялық ойлауды, кеңістіктік қиялды, математика мен информатиканың әртүрлі тілдерін (ауызша, символдық, аналитикалық, графикалық) пайдалану қабілетін дамыту, әртүрлі нысандарда ұсынылған ақпаратты қабылдау және сыни талдау; білім алушыларда шығармашылық ойлауды, проблемалық шешу және ынтымақтастық дағдыларын, талдамалық дағдылар мен техникалық шеберлікті қалыптастыру; оқу қызметінде цифрлық құралдарды қолдану дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

22. «Жаратылыстану» білім беру саласының мазмұны «Жаратылыстану», «Физика», «Химия», «Биология», «География» оқу пәндерінде жүзеге асырылады.

23. «Жаратылыстану» білім беру саласының мазмұны әлемнің қазіргі жаратылыстану-ғылыми бейнесінің негізінде жатқан іргелі ұғымдарды, заңдылықтарды, теориялар мен қағидаттарды, функционалдық білім мен біліктерді, жоспарлау, талдау және өңдеу, түсіндіру, жүйелеу, алгоритм бойынша жұмыс, зерттеу, практикалық-эксперименттік дағдыларды жетілдіру, қорытындыларды бағалау және тұжырымдау дағдыларын қалыптастыруды; табиғатты ғылыми тану әдістерін, табиғатты, экономиканы және қоғамды кешенді зерттеу негізінде адамзаттың ғаламдық және жергілікті проблемаларын түсінуді тереңдетуді; экологиялық мәдениетті, ғылыми, жобалық және кеңістіктік ойлауды дамытуды; патриоттық сезімді, қоршаған ортаға деген жауапкершілікті және оған ұқыпты қарауды тәрбиелеуді; білім алушыларды жаратылыстану ғылымдары бағытында кәсіптік бағдарлауды қамтамасыз етеді.

24. «Адам және қоғам» білім беру саласы оқу пәндерінің мазмұны «Қазақстан тарихы», «Әлем тарихы», «Құқық негіздері», «Жаһандық құзыреттер» оқу пәндерінде жүзеге асырылады.

25. «Адам және қоғам» білім беру саласының мазмұны білім алушыларда «Адам – Қоғам» жүйесі шеңберінде қоғамдық-гуманитарлық ғылымдар бойынша білім негіздерін қалыптастыруға бағдарланады; оқу пәндерінің мазмұны білім алушыларда тарихи ойлау, өткен және қазіргі жағдайды, олардың өзара байланысын түсіну мен ұғыну, тарихи, құқықтық, экономикалық, саяси, әлеуметтік ақпарат көздері материалдары мен цифрлық ресурстар бойынша талдау мен негізделген қорытындылар жасау, оның негізінде тәуелсіз тұжырым жасау, өзіндік сараланған шешімдер қабылдау дағдыларын қалыптастыруға; қазақ халқының тарихына, рухани құндылықтарына, мәдениеті мен дәстүрлеріне құрметпен қарауға, Қазақстанның мүддесін қорғаудың, сол үшін қызмет етудің, тәуелсіздік пен бейбітшілікті сақтаудың маңызын түсіну негізінде белсенді азаматтық ұстаным мен құқықтық сауаттылықты қалыптастыруға; білім алушыларды қоғамдық-гуманитарлық ғылымдар бағытында кәсіби бағдарлауды іске асыруға; білім алушылардың бойында ұлттық сана-сезімді, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін, қаржылық сауаттылықты, қоғамдағы және медиа кеңістіктегі қауіпсіз тәртіп мәдениетін, экологиялық мәдениетті, азаматтық жауапкершілікті; қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін жергілікті, өңірлік және жаһандық ауқымдағы проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға бағытталды.

26. «Технология және өнер» білім беру саласының мазмұны «Музыка», «Еңбек» оқу пәндерінде жүзеге асырылады.

27. «Технология және өнер» білім беру саласының мазмұны қоршаған әлемнің бейнесін, өскелең ұрпақтың ортақ мәдениетін тұтас қабылдауды қалыптастыруға, дизайн идеяларын жеткізу және ұсыну үшін цифрлық құралдар мен технологияларды пайдалануға; интерактивті өнер туындыларын жасау үшін робототехника мен бағдарламалаудың негізгі принциптерін қолдану қоғамның ұлттық және әлемдік көркемдік құндылықтары негізінде білім алушылардың эстетикалық, рухани-адамгершілік және эмоционалдық саласын дамытуға, өнер мен технологияның адам өміріндегі рөлі туралы негізгі идеяларды дамытуға, дәстүрлерді түсіну мен құрметтеуге бағытталған қазақ халқының және әлем халықтарының салт-дәстүрлеріне, мәдениетіне және өнерінің әртүрлі түрлеріне; өнердің әртүрлі түрлерінде көркемдік, музыкалық және жобалық іс-әрекетті іске асыруда білімін, іскерлігін және дағдыларын; негізгі технологиялық білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын, оның ішінде компьютерлік цифрлық технологияларды қолдана отырып одан әрі дамытуға; әртүрлі музыкалық цифрлық технологияларды қоса алғанда, вокалдық және аспаптық дағдыларды дамытуға; музыкалық мәнерлілік құралдары мен заманауи технологиялары арқылы көркем және көркемдік арқылы әлемді танудың әртүрлі тәсілдерін өз бетінше меңгеруге бағытталады.

28. «Дене шынықтыру» білім беру саласының мазмұны «Дене шынықтыру» оқу пәнінде жүзеге асырылады.

29. «Дене шынықтыру» білім беру саласының мазмұны денсаулықты нығайтуға, негізгі дене қасиеттерін дамытуға және ағзаның функционалдық мүмкіндіктерін арттыруға; қозғалыс мәдениетін қалыптастыруға, жалпы дамытушылық және түзеу бағытындағы дене жаттығуларымен қозғалыс тәжірибесін байытуға; дене шынықтыру-сауықтыру және спорттық-сауықтыру іс-әрекеттерінде дағдылар мен біліктерді үйретуге, дене жаттығуларымен айналысуды өз бетінше ұйымдастыруға; техникалық іс-әрекеттер мен негізгі және ұлттық спорт түрлерінің әдіс-тәсілдерін меңгеруге; патриотизмге, өз Отанына деген сүйіспеншілік пен моральдық-ерік қасиеттерін тәрбиелеуге бағытталады.

30. Өмір қауіпсіздігінің негіздеріне оқыту «Жаһандық құзыреттер» оқу пәнінің мазмұны арқылы, сондай-ақ білім беру салаларының оқу пәндерінің мазмұнына кіріктіру (интеграциялау) арқылы жүзеге асырылады.

31. «Жол жүру ережелері» оқу курсы 5-8-сыныптарда сыныптан тыс уақыттарда және сынып сағатында әр сыныпта 10 сағат көлемінде жүргізіледі, сынып жетекшілері жылдық жұмыс жоспарында тақырыптары мен мерзімін көрсетеді.

3-тарау. Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

32. Негізгі орта білім беру түлегінің дайындық деңгейі оқу бағдарламаларын меңгеру нәтижесінде білім алушылардың пәндік, метапәндік және түйінді құзыреттіліктерінің қалыптасу дәрежесімен айқындалады.

33. Негізгі орта білім беру мазмұнын меңгеруден күтілетін нәтижелері түйінді құзыреттіліктер түрінде айқындалады:

еліміздің салт-дәстүрлері мен құндылықтарына құрмет көрсете отырып, өзінің мәдени және азаматтық бірегейлігін түсінеді, Қазақстан Республикасының ұлттық мүдделеріне қызмет етуге дайын екендігін көрсетеді;

елдің этномәдени әртүрлілігін ескере отырып, өзара ынтымақтастық, сыйластық қарым-қатынас пен өзара көмек жасау дағдыларын көрсетеді;

әлеуметтік жобаларға және қоғамдық пайдалы істерге қатысады;

қағидаларды, заңдарды және қоғамдық тәртіпті біледі және сақтайды, тұлғаның құқықтарын сыйлайды;

табандылық көрсетеді және тәртіпті сақтайды, мамандықты саналы түрде таңдауға тырысады;

ғылыми көзқарас пен зерттеулер негізінде стандартты емес шешімдерді табады, шығармашылық белсенділік пен кәсіпкерлік дағдыларды көрсетеді.

34. Білім алушылардың дайындық деңгейі білім беру салаларының ерекшеліктері ескеріле отырып жобаланған оқытудан күтілетін нәтижелер арқылы айқындалады.

35. Білім беру салалары (және оқу пәндері) бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер негізгі орта білім берудің базалық мазмұнын айқындау үшін негіз болады.

36. Орта білім беру ұйымдары (таңдау бойынша) «Математика және информатика», «Жаратылыстану», «Адам және қоғам» білім беру салалары бойынша оқудан күтілетін нәтижелерге «Алгебра», «Геометрия» пәндерін «Математика» пәніне, «Физика», «Химия», «Биология» пәндерін «Жаратылыстану» пәніне, «Әлем тарихы», «Құқық негіздері» пәндерін «Әлеуметтік ғылымдар» пәніне кіріктіру арқылы қол жеткізеді.

37. Білім беру ұйымдарында (таңдау бойынша):

1) орыс, ұйғыр, өзбек және тәжік тілдерінде оқытатын сыныптарда Үлгілік оқу жоспарларының оқу пәндерін қазақ тілінде;

2) «Математика», «Алгебра», «Геометрия», «Физика», «Химия», «Биология», «Информатика» пәндерін шетел тілінде оқыту жүзеге асырылады.

38. Білім беру салалары (және оқу пәндері) бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер негізгі орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламаларында оқу мақсаттарында нақтыланады.

39. Оқытудан күтілетін нәтижелер жүйесі білім алушылардың, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың жеке даму траекторияларын қалыптастыруға және олардың оқытудың ұзақ мерзімді мақсаттарына кезең-кезеңмен қол жеткізуге ұмтылуына мүмкіндік жасайды.

40. «Тіл және әдебиет» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер:

«Қазақ тілі» (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін сыныптарда); «Орыс тілі» (оқыту орыс тілінде жүргізілетін сыныптарда); «Ұйғыр тілі» (ұйғыр тілінде оқытатын сыныптарда), «Өзбек тілі» (өзбек тілінде оқытатын сыныптарда), «Тәжік тілі» (тәжік тілінде оқытатын сыныптарда):

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) тыңдалым және айтылым: қарым-қатынастың әлеуметтік-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени, оқу-кәсіптік салалардағы мәтіндерін түсінеді; әртүрлі өмірлік жағдаяттарда ауызша тілдік қарым-қатынасты жүзеге асырады; қарым-қатынас мәдениетін біледі және ұстанады; тілдік қарым-қатынастың әртүрлі мақсаттары мен тактикаларын іске асыру үшін түрлі тілдік құралдарды қолданады, ортақ тақырыптағы әңгімені бастайды және диалогқа түседі; проблемалық сипаттағы ақпаратты жинақтай отырып, монолог дайындайды; пікір білдіреді, ойын дәлелдейді; әңгіме нысанасына қатысты сөйлеушінің көзқарасын бағалайды; бірлескен шешім қабылдауға дайын болады, тақырыбы-басы-соңы бойынша мәтін мазмұнын болжайды; өз сөздерін ресімдеу кезінде грамматикалық, стилистикалық нормаларды сақтайды;

2) оқылым: әртүрлі типтегі, жанрлар мен стильдердегі мәтіндерден негізгі ақпаратты және астарлы мағынаны түсінеді және түсіндіреді; оқу түрлерін біледі, оқу стратегияларын қолданады; әртүрлі дереккөздерден қажетті ақпараттарды алады, оларды талдайды және жинақтайды; қарым-қатынастың әлеуметтік-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени және оқу-танымдық түрлеріне қатысты мәтіндердің құрылымдық, лингвистикалық және стилистикалық ерекшеліктерін салыстырады; дәлелдер мен фактілерді ажыратады, ақпараттың өзектілігі мен құндылығы тұрғысынан мәтінді бағалайды; оқу тапсырмаларын орындауда стандартты емес шешімдер ұсынады; алған білімін өмірде қолдана біледі;

3) жазылым: естіген және оқыған ақпараты жинақтайды, түрлі типтегі, жанрдағы және стильдегі мәтіндерді жазады; ақпаратты ұсынудың түрлі нысандарын пайдаланады, мәтін құрастырады; ақпаратты талдау және бағалау қабілетін көрсете біледі, мәтін жазады; түрлі типтегі, жанрдағы және стильдегі мәтіндердің құрылымдық-композициялық, тілдік ерекшеліктерін салыстырады; анықтамалық материалды пайдалана отырып мәтіндерді түзетеді; белгілі бір тақырып бойынша қарапайым, күрделі жоспар жасайды; орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық нормаларды сақтайды; цифрлық құралдар мен платформаларды пайдаланады, жасанды интеллектіге (ЖИ) негізделген дайын құралдар мен қосымшаларды қолдана біледі;

«Қазақ тілі мен әдебиеті» (оқыту орыс, ұйғыр, өзбек және тәжік тілдерінде жүргізілетін сыныптарда) / «Орыс тілі мен әдебиеті» (оқыту қазақ, ұйғыр, өзбек және тәжік тілдерінде жүргізілетін сыныптарда).

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) тыңдалым: қарым-қатынастың әлеуметтік-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени, оқу-кәсіптік салаларындағы мәтіндерді түсінеді; әртүрлі өмірлік жағдаяттарда ауызша тілдік қарым-қатынасты жүзеге асырады; қарым-қатынас мәдениетін біледі және ұстанады; тілдік қарым-қатынастың әртүрлі мақсаттары мен тактикаларын іске асыру үшін түрлі тілдік құралдарды қолданады, ортақ тақырыптағы әңгімені бастайды және диалогқа түседі; фактілер мен пікірлерді ажырата отырып, мәтіннің мазмұнын бағалайды; әртүрлі стильдегі және жанрдағы мәтіндердің негізгі проблемаларын айқындайды; мәтінде айтылған деректер мен құбылыстар, оқиғалар арасындағы байланыстар мен қарым-қатынастарды аша отырып, мәтінді талдайды; иллюстрациялар/негізгі сөздер/тақырыбы/басталуы бойынша айтылған ойдың мазмұнын болжайды;

2) айтылым: талқылау, өзінің пікірін білдіру және оқиғаларды, пікірлер мен проблемаларды бағалау арқылы білім алушы оқылған тақырыптар аясындағы диалогты қолдайды; ұсынылған тақырып бойынша ақпаратты талдайды және жинақтайды; өлең мәтіндері мен прозалық мәтіндердің үзінділерін (таңдауы бойынша) жатқа біледі; оқылатын шығармалардан дәйексөздер келтіре біледі; проблемалық сипаттағы ақпаратты жинақтай отырып, диалог, монолог дайындай алады; пікір білдіреді, ойын дәлелдейді; әңгіме нысанына қатысты сөйлеушінің көзқарасын бағалайды; бірлескен

шешім қабылдауға дайын болады, тақырыбы-басы-соңы бойынша мәтін мазмұнын болжайды; өз сөздерін ресімдеу кезінде грамматикалық, стилистикалық нормаларды сақтайды;

3) оқылым: әртүрлі типтегі, жанрлар мен стильдердегі мәтіндерден негізгі ақпаратты және астарлы мағынаны түсінеді және түсіндіреді; оқу түрлерін біледі, оқу стратегияларын пайдаланады; әртүрлі дереккөздерден қажетті ақпараттарды алады, оларды талдайды және жинақтайды; қарым-қатынастың әлеуметтік-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени және оқу-танымдық түрлеріне қатысты мәтіндердің құрылымдық, лингвистикалық және стилистикалық ерекшеліктерін салыстырады; дәлелдер мен фактілерді ажыратады, ақпараттың өзектілігі мен құндылығы тұрғысынан мәтінді бағалайды; оқу тапсырмаларын орындауда стандартты емес шешімдер ұсынады; алған білімін өмірде қолдана біледі;

4) жазылым: естіген және оқыған ақпараты жинақтайды, түрлі типтегі, жанрдағы және стильдегі мәтіндерді жазады; ақпаратты ұсынудың түрлі нысандарын пайдаланады, мәтін құрастырады; ақпаратты талдау және бағалау қабілетін көрсете біледі; түрлі типтегі, жанрдағы және стильдегі мәтіндердің құрылымдық-композициялық, тілдік ерекшеліктерін салыстырады; анықтамалық материалды пайдалана отырып мәтіндерді түзетеді; белгілі бір тақырып бойынша қарапайым, күрделі жоспар жасайды; орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық нормаларды сақтайды; цифрлық құралдар мен платформаларды пайдаланады, жасанды интеллектіге (ЖИ) негізделген дайын құралдар мен қосымшаларды қолдана біледі;

«Қазақ әдебиеті» (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін сыныптарда), «Орыс әдебиеті» (оқыту орыс тілінде жүргізілетін сыныптарда), «Ұйғыр әдебиеті» (ұйғыр тілінде оқытатын сыныптарда), «Өзбек әдебиеті» (өзбек тілінде оқытатын сыныптарда), «Тәжік әдебиеті» (тәжік тілінде оқытатын сыныптарда).

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) әдебиеттің негізгі даму кезеңдерін; әртүрлі жанрдағы шығармалардың мазмұнын, фольклорда халық тұрмысының, салт-дәстүрінің бейнелену ерекшеліктерін, әдеби терминдер мен әдеби бағыттарды, түрлері мен жанрларын, көркем шығармалардағы бейнелі суреттеулерді біледі, өлең мәтіндері мен прозалық мәтіндердің үзінділерін (таңдауы бойынша) жатқа біледі; оқылатын шығармалардан дәйексөздер келтіре біледі;

2) ұлттық көркем мұраның әлемдік мәдениеттегі орнын түсінеді; әдебиеттің мәдени саладағы маңызды рөлін; көркем әдебиеттің адам өміріндегі мәнін, әдеби терминдер мен әдеби бағыттарды, түрлері мен жанрларын, шығарманың тақырыбын, идеясын, проблемаларын, шығармадағы автордың ұстанымын, көркем шығармалардағы бейнелі суреттеулерді, шығармаларда ашық және астарлы айтылған мағыналарды түсінеді;

3) әдеби тақырыпқа байланысты сыни хабарлама, баяндама, эссе, сұхбат түрлерін дайындау; жазбаша әңгіме құрастыру үшін әдеби кейіпкерлердің диалогын (оқыған шығарманың негізінде) дайындау – кейіпкерлердің біреуіне

немесе бір топ кейіпкерге (топтық) мінездеме беру, екі кейіпкерге мінездеме беру (салыстырмалы), өз бетімен оқыған кітапқа шағын жазбаша пікір дайындау; талдау арқылы өздігінен мәтін құрастыру, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданып, оқыған мәтінге өзіндік түсініктеме беру кезінде жасанды интеллектіні (ЖИ) пайдаланады; өзіне қолайлы оқу ортасын анықтау және көркем шығармаларды бағалау; пікірталастарға немесе көпшілік алдында сөз сөйлеу дағдыларын; қажетті ақпаратты іздестіру үшін алған білім, білік және дағдыларын; оқытылатын шығармаларды талдауға қажетті арнайы терминдер мен ұғымдарды; өзекті проблемаларды талқылау кезінде меңгерген дағдыларын; өз ойын білдіруде, мәдени іс-шараларға, әлеуметтік жобаларға белсенді қатысуда шығармашылық іс-әрекеттің тәсілдерін қолданады;

4) әртүрлі жанрдағы шығармаларға талдау жасайды; өзінің дүниетанымы арқылы оқыған мәтінге аргументтер ұсынады, тақырыпты, идеяны және композицияның ерекшелігін, шығарманың сюжетін, шығарманың тілдік ерекшеліктерін, негізгі эпизодтарын, кейіпкерлердің іс-әрекетін және амалдарын, жазушы стилінің ерекшеліктерін, оларды әлем әдебиеті үлгілерімен және өнер түрлерімен салыстырып талдайды;

5) көркем мәтінді жанры мен түрі жағынан ұқсас шығармамен салыстыра талдауда, фактілерді, детальдарды, тарихи деректерді қолданып түрлі жоспар құруда, тапсырмаларды орындауда, әдеби мәтіндерді талдауда жасанды интеллектіге негізделген дайын құралдар мен қосымшаларды қолданып, қазақ және әлем әдебиеті туындыларындағы құндылықтарды өзара байланыстыра отырып, идеялармен алмасады және инновациялық шешімдерді бірлесе іздеп; ресурстарды пайдалану арқылы жазбаша мәтіндерді құрастыруда алған білім, білік, дағдыларын жинақтайды;

6) оқыған шығарманы композициялық, стильдік тұтастығы, тілдік ерекшелігі мен коммуникативтік міндеттерді бағалау, тиімділігін сұрыптау; өнер түрлері арқылы жасалған көркем мәтінді интерпретациялауды; академиялық тапсырмалар мен жеке жобаларды қоса алғанда, әртүрлі мақсаттарда цифрлық құралдар мен платформалардың түрлерін қолдану қабілетін бағалайды.

«Шетел тілі»:

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) тыңдалым: оқыған тақырыптар шеңберіндегі мәтіндердің негізгі мазмұнын түсінеді; фактілерді анықтайды, нақты ақпаратты түсінеді; қосымша ақпарат алу мақсатында тыңдалған ақпарат негізінде күрделі сұрақтар құрастырады; мәнмәтіндік анықтамаға сүйене отырып, естігендерінің мағынасын анықтайды; жалпы және нақты ақпаратты ажыратады; келтірілген дәлелдерде сәйкессіздіктерді табады; цифрлық аудио- және бейне ақпаратты тиімді бағалайды және пайдаланады, сенімді және сенімсіз көздерді ажыратады және бірнеше көздерден ақпаратты синтездейді;

2) айтылым: оқыған тақырыптар шеңберінде мәтіннің мазмұнын айтып береді, оқиғалардың логикалық барысын қалыптастырады; ресми және бейресми стильдерді қолданады; зерттелген тақырыптар шеңберінде ақпаратты ұсынады;

оқыған тақырыптар шеңберінде мәтіннің тақырыбы, иллюстрациясы, түйінді сөздері, мәтін үзінділері бойынша ықтимал мазмұнын болжайды; нақты ақпарат алу үшін қарапайым және күрделі сұрақтар қояды; оқу тапсырмаларын орындау, идеялармен алмасу және стандартты емес шешімдерді іздеу үшін жұпта, топта өзара әрекеттеседі; ойларды салыстырады; өз көзқарасын негіздей отырып, ашық пікір айтады;

3) оқылым: оқыған тақырыптар шеңберінде түрлі стильдер мен жанрлардағы мәтіндердің негізгі мазмұнын айқындайды; түрлі стильдегі және жанрлардағы мәтіндердің нақты ақпаратын табады; тақырып, фрагмент, иллюстрациялар, түйінді сөздер бойынша мәтіннің мазмұнын болжайды; автордың көзқарасын немесе пікірін анықтайды; түрлі мәтіндерден алынған ақпаратты сенімді фактілерге сүйене отырып бағалайды; ақпараттық ресурстарды (анықтамалық материалдар, сөздіктер, Интернет, ЖИ) пайдаланады;

4) жазылым: кестелерді, диаграммаларды, схемаларды, сауалнамаларды, формулярларды толтырады; оқыған тақырыптар шеңберінде жоспар құрастырады, мәтінді жазады, түзетеді; коммуникативтік міндеттерге сәйкес мәтіннен үзінді көшірмелер жасайды; бұрын оқылған тақырыптардан өткен, қазіргі және болашақтағы нақты және ойдан шығарылған оқиғаларды сипаттайды; сөйлемдер мен абзацтарды бір-бірімен үйлестіреді; тыныс белгілерін сауатты және дұрыс орналастырады; әдеби тіл нормаларын және жазылым форматтарын сақтай отырып, түрлі стильдер мен жанрлардағы мәтіндерді жазады; әлеуметтік мәселелердегі жобаларды зерттейді, стандартты емес шешімдерді ұсынады; академиялық адалдық принципін ұстанады.

41. «Математика және информатика» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер:

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) элементар математиканың, статистиканың және ықтималдық теориясының негізгі ұғымдарын; сандар классификациясын; нақты сандармен есептеу амалдарын; элементар математиканың негізгі формулаларын; функция ұғымын, оның қасиеттері мен графигін; алгебралық теңдеулер, теңсіздіктер және олардың жүйелерін шешу тәсілдерін; геометриялық фигуралардың қасиеттері бойынша классификациясын; жазық фигуралардың негізгі түрлерінің қасиеттерін және белгілерін; комбинаторика ережелерін; оқиға ықтималдығының классикалық, статистикалық және геометриялық анықтамаларын; статистикалық деректерді жинау және өңдеу әдістерін; ақпарат, ақпараттық процестер, технологиялар мен модельдер туралы ғылыми түсініктердің негіздерін; қазіргі қоғамдағы және әр адамның өміріндегі ақпараттық технологиялардың рөлін; компьютерлік жүйелер мен желілерді құру негіздерін, сондай-ақ олардың бағдарламалық қамтамасыз етумен өзара әрекеттесуін; модельдеу, алгоритмдеу және бағдарламалау арқылы мәселелерді шешу тәсілдерін; әртүрлі цифрлық құрылғылармен дұрыс және қауіпсіз жұмыс істеу ережелерін; ақпаратты өлшеу бірліктерін; жалған және теріс ақпаратты

таратқаны үшін жауапкершілік ережелерін; мәліметтер базасын басқару жүйесінің мәнін; компьютерлік жүйелердің компоненттері мен функцияларын; енгізу, өңдеу, шығару және сақтауды қоса алғанда, ақпаратты өңдеу кезеңдерін біледі;

2) математиканың академиялық тілін; санды стандартты түрде жазу тәсілін; квадрат үшмүшенің түбірлері мен коэффициенттері арасындағы байланысты; түрлі қолданбалы есептерді шешуде математикалық модельдерді пайдаланудың маңыздылығын; аксиома мен теорема сияқты математикалық категориялардың мағынасын; жазықтықтағы геометриялық салулар мен өлшемдердің қағидаттарын; таңдау және бас жиынтықтың сандық сипаттамаларының мағынасын; сандық және сапалық талдау жүргізудегі статистикалық деректерді графикалық түрде берудің рөлін; компьютердің негізгі құрылғыларының өзара әрекеттестігін; қолданушының жүйемен жұмыс істеуіне арналған бағдарламалық қамтамасыз етудің қажеттілігін; барлық деректер мен нұсқауларды беру үшін компьютермен екілік кодты пайдалануды; ақпаратты өлшеу бірліктері арасындағы байланысты; ақпаратты және ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолданудың экономикалық, құқықтық және этикалық аспектілерін; интернетке тәуелділіктің адам өміріне тигізетін әсерін; компьютерлік графиканың түрлерін; әлеуметтік желілерді пайдалану кезіндегі жеке қауіпсіздік ережелерін ажыратуды; проблемаларды шешудің алгоритмдері мен қадамдық рәсімдерін тұжырымдауды түсінеді;

3) алгебралық теңдеулерді, теңсіздіктер мен олардың жүйелерін шешуде математикалық білімді; графикін салу үшін функцияның қасиеттерін; рационал, иррационал және тригонометриялық өрнектерді ықшамдауда математикалық қасиеттер мен формулаларды; математикалық есептерді шешу алгоритмдерін; контекстке сәйкес математикалық терминологияны; нақты сандардың қасиеттерін; нақты сандарды есептеу амалдарын; ауызша және жазбаша түрде дәл және жуықтап есептеуді; геометриялық есептерді шешуде жазық фигуралардың қасиеттерін; геометриялық есептерді шешуге арналған векторлық алгебраның негізгі ұғымдарын; мәтіндік есептерді, практикалық мазмұндағы тапсырмаларды және қолданбалы есептерді шешуге арналған математикалық аппарат пен математикалық модельдерді; қаржылық есептеулер мен операцияларға байланысты есептерді; алынған білім мен дағдыларын экономикалық есептердің қарапайым сұрақтарын шешуде; математикалық есептерді шешуде цифрлық құралдар мен платформаларды; есептерді шешуде комбинаторика ережелерін, ықтималдықтың классикалық, статистикалық және геометриялық анықтамаларын; қажетті ақпаратты жинау, ұсыну, өңдеу, сақтау және беру үшін ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың заманауи бағдарламалау құралдарын; объектілер мен процестерді (физикалық, биологиялық, экономикалық және ақпараттық) визуализациялау және зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін олардың компьютерлік модельдерін; практикалық есептерді шешу үшін алгоритмдерді жазудың негізгі ережелерін және бағдарламалау тілдері мүмкіндіктерін; құжаттарды жасау, қарастыру және

редакциялаудың бірлескен жұмысы үшін жергілікті және ғаламдық желі мүмкіндіктерін; ақпаратты әртүрлі формада ұсынуды; желідегі пайдаланушының қауіпсіздігін қамтамасыз ету ережелерін сақтауды (Интернеттегі алаяқтық және агрессия); сенімді құпия сөз (пароль) жасау жолдарын; электрондық кестеде есептеу формулаларын құра алуды; деректерді өңдеу мен байланысты қоса алғанда, компьютерлерді әртүрлі мақсаттарда қолданады;

4) заңдылықтарды талдайды және олардың негізінде математикалық модельдер құрастырады; статистикалық деректердің берілуінің түрлі нысандарын пайдаланып, статистикалық деректерді; рационал, иррационал және тригонометриялық өрнектерге жасалған түрлендірулерді; теңдеулердің, теңсіздіктер мен олардың жүйелерінің шешімін; геометриялық фигуралардың өзара орналасуын; геометриялық фигуралардың симметриялығының, ұқсастығы мен қозғалысының қасиеттерін; математикалық модельдер құру үшін мәтінді есептердің шарттарын; функциялардың қасиеттерін; графиктер, диаграммалар және әртүрлі сызбалар түрінде ұсынылған деректерді талдайды; цифрлық құралдар арқылы берілген деректерді талдайды және түсіндіреді, деректер жиынтығынан мағыналы қорытынды жасайды; қаржылық деректерді талдайды және қаржыны басқару туралы негізделген шешімдер қабылдайды; шынайы және ойдағы объектілер мен процестерді зерттеуге арналған компьютерлік модельдерді; ең тиімдісін анықтау үшін компьютерде есептерді шешудің әртүрлі тәсілдерін; бар қателерді анықтау және оларды кейіннен түзету үшін бағдарламалау тілінде бағдарламалау кодын; құжаттың ресімделуінің практикалық талаптарға сәйкестігін; компьютерлік графика түрлерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін; таңдалған критерийлер негізінде деректерді іздеуді, сұрыптауды және сүзуді талдайды;

5) математикалық есептерді шешудің алгоритмдерін; статистикалық деректерді өңдеу және талдау нәтижелері бойынша қорытындыларды; аксиомалар мен теоремалар арқылы дәлелді пікірлерді; геометриялық түрлендірулерді қолдана отырып салу есептерін шешу тәсілдерін синтездейді; өз идеяларын ұсыну және іске асыру үшін мәтіндер, кестелер, деректер қоры, графика мен мультимедиа түріндегі ақпаратты; электрондық кестелерде, 3D-редакторларда, сондай-ақ бағдарламалау ортасында объектілер мен процестердің (физикалық, биологиялық, экономикалық) модельдерін; электрондық кестеде диаграммалар мен графиктерді құруды; фигураларды біріктіруді, қиылысуды, азайтуды қолдануды; жауапты цифрлық азаматтық арқылы қауіпсіз және орынды онлайн-орта құруға жәрдемдесуді жинақтайды;

6) есептің контекстке қатысты есептеулер нәтижесін; берілген параметрлердің мәндеріне байланысты функция графигінің орналасуын; шамалардың жуық мәндерін және олардың стандартты түрде жазылуын; жүргізілген тәжірибелер санының артуына байланысты оқиға нәтижесінің абсолюттік және салыстырмалы жиілігін; ақпараттың сапасын, маңыздылығын, пайдалылығын және тиімділігін; пайдаланушының қажеттіліктеріне байланысты

компьютердің пішін үйлесімін және бағдарламалық қамтылымын таңдауды; компьютерлік модельдің шынайы объектілерге сәйкестігін; алгоритмнің тиімділігін және оны орындаудың нәтижелерін; ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарының адам денсаулығына теріс әсер етуін; құжаттың ресімделуінің практикалық талаптарға сәйкестігін; сервистік бағдарламалардың мақсатын; түрлі форматтағы файлдарды қысу кезінде мұрағаттау бағдарламаларын; БАҚ хабарламаларын және түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты бағалайды

42. «Жаратылыстану» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер:

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) бастапқы географиялық, биологиялық, физикалық және химиялық ұғымдарын; жаратылыстану ғылымдарының қазіргі өмірдегі рөлін; негізгі биологиялық, физикалық, химиялық заңдар мен теориялардың мәнін; көрнекті ғалымдардың жаратылыстану ғылымдарының қалыптасуы мен дамуына қосқан үлесін; эксперименттік және тәжірибелік жұмыстарды жүргізу кезіндегі қауіпсіздік ережелерін; СИ жүйесіндегі физикалық және химиялық шамалардың өлшем бірліктерін; негізгі және туынды физикалық шамаларды; механика (кинематика, динамика, статика, сақталу заңдары), жылу физикасы (молекулалық физика және термодинамика), электр және магнетизм (электростатикалық өріс, тұрақты электр тогы, магнит өрісі), оптика (геометриялық), кванттық физика элементтері, атомдық физика, астрономия ұғымдарын, формулаларын, заңдарын және физикалық тұрақты шамаларын; атом-молекулалық ғылым (ілім), атом құрылысы және элементтердің қасиеттерін; химиялық символизм; заттардың классификациясы; биологиялық, химиялық және физикалық құбылыстарды; химиялық байланыстардың түрлері және заттың құрылымын; химиялық реакциялардың түрлері, белгілері мен заңдылықтарын; бейорганикалық және органикалық қосылыстардың маңызды кластары және олардың қасиеттерін; электролиттік диссоциация теориясын; химиялық элементтердің периодтық жүйесінің периодтық заңы мен құрылымын; Қазақстанның химия және металлургия өнеркәсібінің маңызды салаларын; микробиология, молекулалық, жасушалық биология негіздерін; өсімдік және жануарлар ағзаларының ішкі ортасы мен мүшелер жүйесінің құрамдас бөліктерін;

микробиология, молекулалық, жасушалық биология негіздерін; өсімдіктер және жануарлар ағзаларының ішкі ортасы мен мүшелер жүйесінің компоненттерін; өсімдіктердің және жануарлардың негізгі топтарын; эволюциялық дамудың негізі мен заңдылықтарын; сұрыптау әдістерін; тірі ағзаларға қоршаған орта факторларының әсерін, адам іс-әрекетінің қоршаған ортаға әсерін;

географиялық ұғымдарды, объектілерді, процестерді, құбылыстарды; табиғаттың, халықтың және экономиканың өзара байланысын және даму заңдылықтарын; географиялық зерттеу әдістерін, геоақпараттық жүйелердің

қызмет ету ерекшеліктерін; географиялық картаны; географиялық қабықты, геосфераларды, географиялық ортаны, табиғат кешендерін; материктер мен мұхиттардың, жекелеген аумақтардың, елдердің және Қазақстан Республикасының табиғат, халқы мен шаруашылық ерекшеліктерін; елдердің типологиясын, экономикалық жүйелердің үлгілері; халықаралық қатынастардың түрлері; Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық бөлінісін, табиғи ресурстық әлеуетін; адамзаттың жаһандық және жергілікті проблемаларының мәнін, табиғатты сақтау және тұрақты даму шараларын біледі;

2) физикалық мәтіндерді, физикалық шамалардың мәндерін стандартты түрде жазу әдістерін; физикалық шамалардың өзара тәуелділігін математикалық формулалар түрінде көрсету тәсілін; физикалық терминдерді пайдалана отырып, негізгі физикалық заңдарды тұжырымдау түсінеді; химиялық реакциялардың жүру жағдайларын; IUPAC номенклатурасы; химиялық өндірістің технологияларын және ғылыми қағидаттарын;

микробиология және биотехнологияның медицинадағы, ауыл шаруашылығындағы және өнеркәсіптегі маңызын; жасушалардағы молекулалар және органоидтар деңгейінде жүретін процестерді; өсімдік және жануарлар ағзаларының ішкі ортасы мен мүшелер жүйесінің функцияларын, өсімдік пен жануарлардың негізгі топтарының жіктелу қағидаттарын; метаболизм процестерін; жаһандық және жергілікті экологиялық проблемаларды; жердегі биокөптүрлілікті сақтаудағы Қызыл кітаптың рөлін;

табиғи және әлеуметтік-экономикалық заңдылықтардың, процестер мен құбылыстардың мәнін; заманауи географиялық кеңістіктің, аумақтық кешендердің ерекшеліктерін; географиялық объектілердің, процестер мен құбылыстардың өзара байланыстарын, себептерін, кезеңдерін, салдарын, мәнін; жаһандық және жергілікті проблемаларын, тұрақты даму мәселелерін шығу тегін және оларды шешу жолдарын; қазіргі интеграциялық процестердің мәнін; геосаяси процестерді, Қазақстан Республикасының геосаяси жағдайын; Қазақстанның ұлттық мүдделері мен құндылықтарының мәнін түсінеді;

3) практикалық есептерді шешу, физикалық құбылыстарды және өлшеу құралдарының жұмыс принципін түсіндіру үшін физика заңдары туралы білімді; физикалық шамалардың өзара тәуелділігін анықтауға арналған функциялардың графикасы мен қасиеттері; физикалық құбылыстарды сипаттауға арналған физикалық денелердің негізгі сипаттамаларын; эксперимент жүргізуге арналған өлшеу құралдары мен жабдықтарды; зерттеу есептерін шешуде жасанды интеллект құралдарын; физикалық процестерді түсіндіруге арналған виртуалды физикалық экспериментті; оқу-зерттеу жұмыстарын жүргізу кезіндегі STEM дағдыларды; тірі және өлі табиғаттағы объектілерді, процестер мен құбылыстарды сипаттау үшін негізгі физикалық, химиялық, биологиялық, географиялық ұғымдар мен терминдерді; тәжірибелік-эксперименттік және зерттеу жұмыстарын қауіпсіз жүргізу әдістерін; оқу және қолданбалы міндеттерді шешу, практикалық және зертханалық жұмыстарды орындау кезінде физика, химия, биология, география заңдары мен формулаларын; нәтижелерді

ұсынуда графикалық әдістерді; өлшем бірліктерінің халықаралық жүйесін; физикалық және химиялық құбылыстар мен процестердің жүру жағдайларын түсіндіру үшін алынған білімді;

фотосинтез, транспирация, қозғалыстың биомеханикалық ерекшеліктерін, «компьютер-ми» интерфейс технологиясын, аурулардың алдын алудағы вакцинаның ролін, жасанды нейрондық желілердің биологиялық негіздерін зерттеуде, зертханалық жұмыстар мен жобаларда, виртуалды зертханаларда практикалық дағдыларды, жасанды интеллектіні және STEM-технологияны қолданады;

географиялық қабық пен географиялық орта компоненттерінің, аумақтардың сандық және сапалық сипаттамаларын анықтау әдістерін; картометрия әдістерін; бағдарлау және навигация дағдыларын; күнделікті өмірде географиялық, биологиялық, физикалық және химиялық білімді пайдалану дағдыларын; жеке және топтық жұмыс, іскерлік этика дағдыларын қолданады;

4) физикалық процестердің заңдылықтарын; физикалық шамалардың өзара тәуелділігін; қажетті шамаларды табу әдістерін анықтауға арналған сөздік есептердің шарттарын; табиғат құбылыстарын бақылау және демонстрациялық тәжірибе деректерін; графиктер, кестелер, диаграммалар және әртүрлі диаграммалар түрінде берілген физикалық шамаларды өлшеу нәтижелерін; эксперимент нәтижелеріндегі қателіктердің себептерін; графикалық және кестелік түрде берілген ақпаратты; зат қасиеттерінің оның сапалық және сандық құрамы мен құрылымына тәуелділігін; заттардың қасиеттері мен қолдану аймақтары арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды; адам ағзасының дұрыс жұмыс істеуі үшін микроэлементтер мен макроэлементтердің маңызын;

биологиялық процестер мен құбылыстардың заңдылықтарын; тірі ағзалардың мүшелер жүйесінің құрылысы мен функциясын; биогеоценоздағы заттар айналымының процестерін;

географиялық қабық пен географиялық ортадағы процестер мен құбылыстардың себеп-салдарлық байланыстарын, кеңістік ерекшеліктерін; қоғамдық өндірістің жаратылыстану-ғылыми, әлеуметтік-экономикалық негіздерін; сандық және сапалық географиялық мәліметтерді; жекелеген аумақтардың және Қазақстан Республикасының географиялық және геосаяси жағдайын; саяси, экономикалық және әлеуметтік даму ерекшеліктері мен факторларын, Қазақстанның дүние жүзіндегі ролі мен орнын талдайды;

5) цифрлық құралдар мен технологияларды шығармашылықпен пайдалана отырып жинақталған және өңделген мәліметтерді, кесте, сызбанұсқа, хабарлама, баяндама, таныстырылым түрінде көрсету үшін жинақталған және өңделген деректерді, ақпараттарды; гипотеза, дәлел және түсініктеме жасауға арналған ғылыми модельдерді және дәлелдемелерді; эксперимент және зерттеулер жүргізу жоспарын; эмпирикалық қағидаларды, заңдылықтарды жүйелеу, жіктеу және анықтау үшін тірі және өлі табиғатта болатын процестер туралы білімдерді жинақтайды;

б) есеп контекстінде есептеу нәтижелерін; тәжірибе кезінде физикалық шамаларды өлшеу нәтижелерін; шамалардың жуық мәндерін және олардың елеулі сандарды ескере отырып, стандартты түрде жазылуын; әртүрлі зерттеу әдістерін және әртүрлі өлшеу құралдарын қолданудың кемшіліктері мен артықшылықтарын; зерттеу нәтижелерін өңдеу және талдау нәтижелері бойынша қорытындыларды; математикалық түрлендірулерді қолданып есептерді шешу әдістерін; өлшеу құралдарының қателігін азайту тәсілдерін; физиканың өзекті мәселелері бойынша модельдер мен жобаларды;

зертханалық жұмыс кезіндегі тәуекелдерді; әртүрлі физикалық және химиялық процестердің адам өміріне және қоршаған ортаға әсерін; табиғи биогеоценоздар мен агроценоздардың жағдайын; өндірістің тірі табиғаттың құрамдас бөліктері арасындағы тепе-теңдікті сақтауға әсерін;

пайдалы қазбалар мен табиғи ресурстарды дұрыс пайдаланудың маңыздылығын; географиялық объектілердің, процестер мен құбылыстардың әртүрлі мақсаттар мен қызметке жарамдылық және пайдалану дәрежесін; ресурстар мен табиғи ресурстық әлеуетін; демографиялық, экологиялық жағдайды; зерттелетін географиялық тақырыптар бойынша әртүрлі пікірлер мен көзқарастарды бағалайды.

43. «Адам және қоғам» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер:

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) тарих ғылымының базалық ұғымдарын; тарихи деректердің түрлерін; Қазақстан және әлем тарихының кезеңдерін, оқиғаларын, құбылыстарын, процестерін; маңызды тарихи рөл атқарған тұлғаларды; ұлттық және әлемдік мәдениеттің жетістіктерін; құқық және мораль ұғымдарын; заңнамалық және құқықтық тәртіпті, құқықтық және әлеуметтік құндылықтарды; қазіргі құқықтық жүйені; негізгі құқықтық принциптерді; адамның құқықтары мен міндеттерін; демократиялық институттарды; құқық салаларының базалық мазмұнын;

жеке және қоғамдық қауіпсіздік негіздерін (мектепте, үйде, интернетте), экологиялық жауапты мінез-құлық пен тұрақты даму қағидаттарын, этикет пен этносаралық қарым-қатынас мәдениетінің негіздерін, қаржылық сауаттылықтың негізгі ұғымдарын (кіріс, шығыс, банк қызметтері) және медиасауаттылықтың, соның ішінде цифрлық гигиена ережелерінің негіздерін біледі;

2) Қазақстан және әлем тарихының дамуының тұтастығы мен үздіксіздігін сипаттайтын тарихи оқиғалардың, құбылыстар мен процестердің мәнін; қоғамдық-саяси, экономикалық және әлеуметтік-мәдени даму сипатын; заманауи қоғамдық процестердің тарихи шарттылығын; Қазақстан Республикасының азаматы ретінде ұлттық бірегейлікті; Қазақстан және әлем тарихына, мәдениетіне, дәстүрлеріне, адамның азаматтық құқықтары мен бостандықтарына, қоғам өмірінің демократиялық қағидаларына құрметпен қарауды; мемлекет және құқықтың пайда болу негіздерін, өзара байланысын; құқық салаларының негізгі ұғымдары мен санаттарын; азаматтың құқықтық

міндеттері мен жауапкершілігін; қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеуді; интернет желісінде қауіпсіздікті сақтау қажеттілігін;

өз әрекеттерінің қоршаған орта мен қоғамға әсерін, этносаралық өзара әрекет маңызын және сыпайы қарым-қатынас ережелерін, ақпараттың цифрлық кеңістікте қалай жасалып, таратылатынын, жеке қаржыны басқару және отбасылық бюджетті жоспарлау негіздерін, сондай-ақ өзін-өзі реттеу мен эмоционалдық интеллектінің әртүрлі өмірлік жағдайларда маңызын түсінеді;

3) Қазақстан және әлемнің саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуын сипаттауда; заманауи қоғамдық қатынастарда өз ұстанымын анықтауда; тарихи материалдарды зерделеуде, тарихи картадағы өзгерістерді, түрлі объектілердің орналасқан жерін анықтауда; тарихи тұлғаларды, оқиғаларды, құбылыстарды, процестерді салыстыруда тарихи ойлау дағдыларын; тарихи зерттеулер жүргізу мен құқықтық жағдайларды шешуде цифрлық құралдарды;

күнделікті өмірде; заңға сәйкес іс-қимыл мен мінез-құлық тәртібін таңдауда; құқықтар мен бостандықтарды жүзеге асыруда; құзыретті органдар мен ұйымдарға білікті заң көмегіне жүгінуде; қоғамдық және құқықтық мәселелер бойынша пікірталастарға қатысуда құқықтық ақпаратты;

күнделікті өмірде қауіпсіз мінез-құлық әдістерін (соның ішінде интернетте), жеке және цифрлық қарым-қатынаста этикет ережелерін, жеке және отбасылық бюджетті құру және жүргізу қағидаттарын, қалдықтарды сұрыптау мен ресурстарды үнемдеу сияқты экологиялық әдеттерді, сондай-ақ цифрлық контент жасаудың (презентациялар, блогтар, бейнелер) негізгі дағдыларын қолданады;

4) жалпы сипатты белгілер мен ерекшеліктерін анықтай отырып, Қазақстанның және әлем елдерінің тарихи дамуын; себеп-салдарлық байланыстарын анықтау мақсатында тарихи оқиғаларды, құбылыстарды, процестерді; тарихи тұлғалар қызметінің нәтижесі мен уәждерін; проблемалық сұрақтарға жауап беру үшін түрлі тарихи дереккөздерді; тарихи оқиғаға, құбылыстар мен процестерге түрлі көзқарастарды;

қоғамдық қатынастарды реттейтін нормалар мен механизмдерді; құқықтық қатынастар субъектілерінің құқықтары мен міндеттерін; құқықпен реттелетін практикалық жағдайларды; кәмелетке толмағандардың заңдық жауапкершілігін; түрлі деректерден алынған құқықтық сипаттағы ақпараттарды;

ақпараттың әртүрлі дереккөздердегі дұрыстығын, жергілікті, өңірлік және жаһандық экологиялық мәселелерді шешудегі өзінің рөлін, жеке бюджетті оңтайландыру мақсатында кірістер мен шығыстарды, медиаконтенттің адамдардың мінез-құлқына және шешім қабылдауына әсерін, этномәдени айырмашылықтар мен қарым-қатынас формаларының өзара байланысын, сондай-ақ банк қызметтерін пайдалануға байланысты қауіптер мен мүмкіндіктерді талдайды;

5) қоғамдағы қазіргі заманғы саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени процестерге бағдар алу үшін тарихи мәліметтерді; цифрлық құралдарды шығармашылықпен қолдану арқылы тарихи оқиғаларды зерделеу барысында

түрлі дереккөздерден алынған ақпараттарды; өмірлік тұрмыстық жағдайларды шешуде құқықтық ақпараттарды;

әртүрлі идеялар мен пікірлерді біріктіре отырып, топтық жобаларға шешімдер, деректер мен білім негізінде жеке және ұжымдық мақсаттарға жету стратегияларын, ірі мақсаттарға қол жеткізуге арналған қаржылық жоспарлау әдістерін, мектеп пен қоғамдағы экологиялық хабардарлықты арттыру шараларын, сондай-ақ цифрлық технологиялар мен этикет нормаларын қолдана отырып, жаңа коммуникация тәсілдерін жүйелейді, синтездейді;

б) тарихи оқиғаларды, процестерді, құбылыстарды Қазақстан және әлем тарихына әсері контекстінде; түрлі тарихи дереккөздердің шынайылығын; қазіргі қазақстандық қоғамның әлемдік экономикадағы, саясаттағы және мәдениеттегі рөлін; қоғамның қауіпсіз дамуы үшін мемлекеттік-құқықтық институттардың мәнін; жеке деректерді және адамның құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың маңызын; қоғам өміріндегі құқықтық тәртіп пен заңдылықтың маңыздылығын;

өзінің қаржылық шешімдері мен стратегияларының тиімділігін, жеке деректердің қорғалу деңгейін және олардың таратылып кетуінің алдын алу жолдарын, конструктивті кері байланыс беру арқылы өз жұмысы мен топ жұмысының нәтижелерін; өзінің әлеуметтік және экологиялық әрекеттерінің салдарын, сондай-ақ күрделі жағдайларда өзін-өзі реттеу және эмоцияларды басқару дағдыларының жетістігін бағалайды.

44. «Технология және өнер» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер:

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) өнер түрлерінің әртүрлі стильдері, бағыттары мен жанрларының жіктеуші мен ерекшеліктерін; дәстүрлі және заманауи өнер туындыларының мәдени құндылығын; үздік әлемдік және отандық музыка және өнер туындылары; қазақ халқының және әлем халықтарының сәндік-қолданбалы өнерінің ерекшеліктерін; халықтық және классикалық музыкалық аспаптардың жіктелуін; әртүрлі материалдардың қасиеттері және оларды өңдеудің негізгі әдістерін; жеке материалдарды қолмен, механикалық, көркемдік өңдеудің негізгі технологияларын; заманауи сандық бағдарламалық басқару жүйелерін (СББ) станоктарды қоса алғанда, құралдар мен жабдықтарды пайдалана отырып материалдарды өңдеу технологияларын; жасанды интеллект мүмкіндіктерін; 2D және 3D нысандарын әзірлеуге арналған графикалық редакторлардың негізгі мүмкіндіктерін; жобаланатын объектілерге қойылатын функционалдық, эстетикалық, экологиялық және эргономикалық талаптарын; тамақ дайындаудың және дастархан жайудың негізгі технологиялары; дұрыс тамақтанудың негізгі ережелері; тамақ дайындаудың және дастархан жайудың негізгі технологияларын; дұрыс тамақтанудың негізгі ережелерін; түрлі іс-шараларды ұйымдастыру мен өткізудің негізгі кезеңдері; жеке гигиенаның негізгі ережелері, тұрғын үйге қойылатын гигиеналық талаптар және олардың денсаулық пен жайлылыққа әсері; экологиялық, эстетикалық және

функционалдық талаптарды ескере отырып, интерьерді жобалау және безендіру принциптері; жабдықтар мен құралдармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік ережелерін біледі;

2) әр түрлі жанрдағы, стильдегі және өнер бағыттарындағы шығармалардың мәдени және көркемдік маңыздылығы, сондай-ақ олардың ұлттық және әлемдік мәдени дәстүрлерді қалыптастырудағы рөлін; өндірістік процестерде қолданылатын материалдардың қасиеттері және жобалау міндеттері мен технологияның мүмкіндігіне байланысты оларды өңдеудің тиісті әдістерін таңдау қажеттілігін; қазіргі заманғы сандық бағдарламалық басқару жүйелерін (СББ) қоса алғанда, қол, механикалық құралдар мен технологиялық жабдықтардың жұмыс істеуінің негізгі принциптерін; 2D және 3D нысандарын әзірлеу процесінде жасанды интеллект пен мамандандырылған графикалық редакторларды пайдаланудың әлеуетті мүмкіндіктерін; жобаланатын объектілерге олардың функционалды, эстетикасын, экологиялық қауіпсіздігі және эргономикасы тұрғысынан қойылатын талаптарын; дұрыс тамақтануды ұйымдастыру принциптері, тұру және жеке гигиенаның гигиеналық нормалары, сондай-ақ олардың адамның денсаулығы мен әл-ауқатын қамтамасыз етуге әсерін; құралдар мен жабдықтарды пайдалана отырып, жұмыстарды орындау кезінде қауіпсіздік талаптарын сақтаудың маңыздылығын түсінеді;

3) 2D және 3D объектілерді әзірлеу және визуализациялау үшін, мамандандырылған бағдарламалық құралдар мен графикалық редакторларда жұмыс істеу дағдыларын; шығармашылық идеяларды әзірлеу мен генерациялаудың жасанды интеллект мүмкіндіктерін; бұйымдарды ресімдеуде және интерьерді ұйымдастыруда ұлттық элементтерді; өз жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру әдістерін; материалдардың қасиеттері және оларды қолмен, механикалық орындау үшін өңдеу әдістері туралы білімді қолданады бұйымдарды жасауға арналған сандық бағдарламалық басқарылатын (СББ) станоктарды қоса алғанда, әртүрлі қол құралдары мен жабдықтары; жеке, ұжымдық жұмысты орындау кезінде жасанды интеллект мүмкіндіктерін; өмір сүру және жұмыс (оқу) үшін қолайлы және қауіпсіз жағдайларды қамтамасыз ете отырып, тұрғын үй және қоғамдық кеңістіктерді ұйымдастыру процесіне қойылатын санитарлық-гигиеналық талаптарды; дұрыс тамақтану және тамақтануды ұйымдастыру кезінде тамақ дайындау технологиясын; дайындық процесінде ивент-менеджменттің негізгі принциптерін қолданады;

4) әр түрлі өнер түрлерінің туындыларында ұсынылған шығармашылық идеялар мен ойларын; өнер қайраткерлерінің жұмыстарында және өз жұмыстарында пайдаланылған тәсілдерді, техникалар мен материалдарды; қазақ халқының және әлем халықтарының сәндік-қолданбалы өнерін, бірегей ерекшеліктері мен ортақ элементтерін анықтайды; материалдардың қасиеттерін және оларды өңдеу әдістерін, олардың өнер және технология саласындағы нақты міндеттерді орындауды; олардың сапасын жақсарту мақсатында бұйымдардың прототиптерін; әртүрлі факторлардың (тарих, мәдениет, уақыт, орын) шығармашылық жұмыстың және/немесе бұйымның нысанына, функциясына

және эстетикалық қасиеттеріне әсерін; өнердің, технологияның және өндірістің қоршаған ортаға және адам өміріне әсерін; тамақ дайындаудың негізгі технологияларын әр түрлі іс-шараларға ең қолайлысын анықтайды; тұрғын үй мен жеке гигиенаға қойылатын гигиеналық талаптарды, олардың денсаулық пен жайлылыққа әсерін талдайды;

5) бірегей көркем шығармаларды жасау үшін өнердің әртүрлі стильдері мен бағыттары туралы білімдерін; бұйымды жобалау және интерьерді безендіру процесінде дәстүрлі және қазіргі заманғы өнердің элементтерін; жаңа технологиялар мен өнімдерді (бұйымдарды) әзірлеу үшін материалдардың қасиеттері және оларды өңдеу әдістері туралы ақпаратты; шығармашылық туындыларды әзірлеу және жасау процесінде әртүрлі пәндік салалардағы білім мен дағдыларын бұйымдарды жобалау және әртүрлі интерьерлерді ұйымдастыру кезіндегі функционалдық, эстетикалық және экологиялық талаптарды; шығармашылық жобаларды әзірлеу процесінде цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект мүмкіндіктерін синтездейді;

6) әртүрлі өнер туындыларындағы негізгі идеяны, бейнелерді; ұлттық және әлемдік өнер туындыларының көркемдік және эстетикалық құндылығын; өз бетінше және ұжымда орындалған көркем жұмыстар мен бұйымдарды; жобалау және өндіру процесін жетілдіру үшін цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект мүмкіндіктерін; материалдардың сипаттамаларын және жобаланатын өнерге қойылатын талаптарды ескере отырып, оларды өңдеу әдістерін айқындайды өнімнің (бұйымның) функционалдық, эстетикалық және экологиялық сипаттамаларын ескере отырып, дайын бұйымдардың сапасы мен қауіпсіздігін; өнімнің (бұйымның) тұтынушылық сапасын бағалайды.

45. «Дене шынықтыру» білім беру саласы бойынша оқытудан күтілетін нәтижелер.

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушы:

1) әртүрлі спорттық және дене жаттығуларының негізгі ережелері мен принциптерін; спорттық жабдықтардың атаулары мен мақсатын; қозғалыс әрекеттерін орындау ережелері мен тәсілдерін, әртүрлі типтегі дене жаттығуларының жинақтарын; дене шынықтыру және спорт кезіндегі қауіпсіздік негіздерін; салауатты өмір салты мен гигиена негіздерін; дене дайындығы және оның құрамдас бөліктері туралы түсініктерді; негізгі ұлттық спорт ойындарын және олардың ережелерін; спорттық ойындар мен жаттығулардың классификациясын; әртүрлі спорт түрлері бойынша төрелік етудің негізгі ережелерін; анатомия, физиология және биомеханиканы қоса алғанда спорт ғылымының негіздерін; спорттағы адалдық, сыйластық, ұжымдық жұмыс, абырой, тәртіп сияқты құндылықтарды; жаттығу кезінде ағымдағы әлауқатты бақылау әдістері мен тәсілдерін (сыртқы және ішкі белгілер бойынша) және физикалық жүктеменің режимдерін (жүрек соғысының негізгі дағдылары және алғашқы көмек көрсету әдістері бойынша); өмірге қауіп төндіретін жағдайдағы мінез-құлық тактикасын, денсаулығында әртүрлі шектеулері бар адамдар үшін балама жаттығулар, ойындар мен іс-шараларды; ұлт

денсаулығының маңызын және оны сақтаудағы дене шынықтырудың рөлін; дене шынықтыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) және жасанды интеллектіні (ЖИ) пайдалану негіздерін біледі;

2) дене шынықтыру жаттығуларының денсаулық пен жалпы даму үшін маңыздылығын, дене жаттығуларының әртүрлі дене жүйелеріне (жүрек-тамыр, тыныс алу, бұлшықет) әсерін; салауатты өмір салтын сақтау қажеттілігін; орындалатын қозғалыс әрекеттерінің күрделілік деңгейлерін; дене шынықтырудың әртүрлі кезеңдерінде әртүрлі дене жаттығуларының қажетті қарқындылығына қол жеткізу қажеттілігін; спортпен айналысу кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтау қажеттілігін; дұрыс тамақтану мен физикалық белсенділіктің байланысын, аэробты және анаэробты жаттығулардың айырмашылығын және олардың ағзаға әсерін; әртүрлі спорт түрлері бойынша ойын және төрелік ету ережелерін; ұлттық спорт ойындарының мәдени-тарихи жағдайдағы маңызын; спорт ғылымының принциптерін және оларды дене дайындығы мен спорттық өнімділікті арттыруда қолдануын; жеке және әлеуметтік даму үшін спорттағы құндылықтардың рөлін; жасанды тыныс алу және жүрек-өкпе реанимациясы сияқты негізгі өмірді сақтау дағдыларын; төтенше жағдайларда мінез-құлық қағидалары мен тактикасын; дене шынықтыру мен спортта инклюзивті тәсілдің қажеттілігін, денсаулықпен байланысты шектеудің дене шынықтыру және спорт нәтижелеріне әсерін; әртүрлі шектеулермен дене белсенділігін сақтау үшін балама жаттығулар мен әрекеттердің маңыздылығын; дене шынықтырудың ұлт денсаулығына әсерін және аурудың алдын алудағы рөлін; оқу процесін жақсарту және дене белсенділігін бақылау үшін АКТ және ЖИ пайдалану жолдарын түсінеді;

3) әртүрлі жаттығулар мен спорттық ойындарды орындаудың дұрыс техникасын; оқу бағдарламасында көрсетілген спорттық ойындар мен циклдік спорт түрлері бойынша тактика мен стратегияларды; дене дайындығын өздігінен бақылау әдістерін (пульсометрия, жаттығуларды орындауға кететін уақытты өлшеу); спорттық ойындарда топпен жұмыс істеу дағдыларын; жарақат алған кезде өзіне-өзі көмек көрсету және алғашқы көмек көрсету тәсілдерін; физикалық форманы сақтау үшін жеке машықтар мен жаттығуларды; мектептегі спорттық іс-шараларда төрешілік етудің ережелері мен принциптерін; ұлттық спорттық ойындар мен жарыстарға қатысу; дене дайындығын арттыру үшін спорт ғылымының принциптерін; оқу және сабақтан тыс іс-әрекеттерінде спорт құндылықтарын ұстану; нақты және оқу-жаттығу жағдайларында құтқару дағдыларын; эвакуациялау және зардап шеккендерге көмек көрсетуді қоса алғанда өмірге қауіп төндіретін жағдайларды шешу тактикасын; спорттық іс-шараларды ұйымдастыру мен өткізудегі инклюзивті тәсілдерін; мүмкіндігі шектеулі адамдарға бейімделген балама жаттығулар мен ойындарды; дене шынықтыру арқылы ұлттың денсаулығын нығайтуға ықпал ететін тәжірибелерді; жаттығу мен дене шынықтыруды талдау және жақсарту үшін АКТ және ЖИ қолданады;

4) дене шынықтыру бойынша өз нәтижелері мен үлгерімін; спорттық жарақаттардың себептері мен салдарын, олардың алдын алу шараларын; өз мақсаттарына байланысты машықтар мен жаттығулар түрлерінің тиімділігін; әртүрлі факторлардың (тамақтану, күнделікті режим, демалыс) спорттық нәтижелерге әсерін; жас және жыныс ерекшеліктеріне байланысты дене дайындығының ерекшеліктері мен айырмашылығын; ойын тәжірибесін жақсарту үшін ойын және төрешілік ережелерін; мәдени дәстүрлерді сақтау үшін ұлттық спорт ойындарының маңызын; жоғары спорттық нәтижелерге жетудегі спорт ғылымының рөлін; спорттағы құндылықтардың жарыстардағы мінез-құлық пен нәтижелерге әсерін; құтқару дағдыларының тиімділігін және оларды қолданудың дұрыстығын; тәуекелдер мен залалдарды азайту үшін төтенше жағдайлар тактикасын; денсаулық шектеулерінің жаттығулар мен спорттық іс-шараларға қатысу мүмкіндіктеріне әсерін; баламалы жаттығулардың тиімділігі және олардың дене дайындығына әсерін; өмір салтына байланысты ұлт денсаулығы туралы деректерді; АКТ және ЖИ көмегімен дене белсенділігі мен спорт көрсеткіштерін бақылау деректерін талдайды;

5) командалық ойындар мен жарыстардың стратегиялары мен тактикасын; нәтижелерін талдау негізінде өзінің физикалық дайындығын жақсарту жоспарын; денсаулықты сақтау үшін физикалық белсенділікті күнделікті өмірге енгізу әдістерін; жарақаттардың алдын алу және денсаулықты нығайту жөніндегі шешімдерді; ұлттық спорт ойындарының элементтерін өз тәжірибесіне енгізу жолдарын; жаттығу көрсеткіштерін жақсарту үшін спорт ғылымының нәтижелерін; адал ойын және өзара құрмет құндылықтарын нығайтатын спорттық іс-шараларды; эвакуациялауды және алғашқы медициналық көмек көрсетуді қоса алғанда, төтенше жағдайлар бойынша іс-шаралар жоспарын; құтқару дағдылары мен қауіпті жағдайларда өзін-өзі ұстау тактикасы бойынша демонстрациялық іс-шараларды; дене шынықтыру бағдарламалары арқылы ұлт денсаулығын жақсарту бастамаларын; физикалық белсенділік көрсеткіштерін жақсарту үшін АКТ және ЖИ қолданысымен жеке жаттығу жоспарларын жүйелейді;

6) өзінің оқу бағдарламасының тиімділігін бағалайды және қажет болған жағдайда түзетулер енгізеді; жас нормаларымен салыстырғанда өзінің физикалық дайындығы мен денсаулық деңгейін; жаттығулардың жалпы денсаулық пен әл-ауқатқа қосқан үлесін; спорттық жарыстар мен іс-шараларға қатысуға дайындығын; дене тәрбиесінің тұлғаның дамуы мен әлеуметтік белсенділігі үшін маңызын; өзінің төрешілік дағдыларын және ойын ережелерін білуін; дене шынықтыруды дамытуға ұлттық спорт ойындарының әсерін; жеке дайындық пен спорттық көрсеткіштердегі спорт ғылымының рөлін; оң әлеуметтік қасиеттерді дамыту үшін спорттық құндылықтардың маңыздылығын; құтқару дағдыларын дұрыс қолдана білу қабілетін; төтенше жағдайлар тактикасының тиімділігін және олардың қауіпсіздікке әсерін; дене шынықтырудың ұлт денсаулығын жақсартуға және аурулардың алдын алуға

қосқан үлесін; оқу үдерісін жақсартуда және дене белсенділігін бақылауда АКТ және ЖИ қолданудың тиімділігін бағалайды.

46. Білім алушылардың, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау кезінде критериалды бағалау жүйесін қолданылады.

47. Негізгі орта білім беру деңгейінде білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау формативті және жиынтық бағалау түрінде жүзеге асырылады.

48. Бағалау инварианттық және вариативтік компоненттерінің пәндері мен курстары бойынша жүргізіледі.

49. Ерекше білім беруді қажет ететін білім алушылар үшін олардың білім алуына, дамуындағы бұзушылықтарды түзетуіне және әлеуметтік бейімделуіне жағдай жасалады.

50. Негізгі орта білім берудің оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында білім алушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау тәртібін білім беру саласындағы уәкілетті орган айқындайды.

51. Білім алушылардың жауапты мінез-құлқын қалыптастыру, ашықтық пен адалдықты қамтамасыз ету, сондай-ақ әділ білім беру ортасын құру және білім беру сапасын арттыру мақсатында академиялық адалдық қағидаттары мен қағидалары енгізіледі.

52. Негізгі орта білім беру деңгейінде кәсіптік бағдарды анықтау диагностикасы арқылы білім алушының мамандық таңдау бойынша қызығушылықтарын, қабілеттері мен бейімділігін зерттеу жүргізіледі.

53. Білім алушыларды жан-жақты дамыту және оларда білім берудің базалық құндылықтары негізінде қажетті негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру мақсатында әлеуметтік GPA (Grade Point Average) бағалау енгізіледі.

54. Әлеуметтік GPA бағалау академиялық үлгерімнен бөлек жүзеге асырылады және негізгі білім туралы аттестаттың қосымшасында тіркеледі.

4-тарау. Білім алушылардың оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне қойылатын талаптар

55. Инварианттық және вариативтік компоненттерді ескере отырып, апталық оқу жүктемесінің ең жоғары көлемі бекітілген Санитариялық ережелерге сәйкес белгіленеді.

56. Білім алушылардың инварианттық және вариативтік компоненттерден тұратын оқу жүктемесінің жалпы көлемі, сондай-ақ сыныптар бойынша апталық және жылдық оқу жүктемесі Үлгілік оқу жоспарында белгіленеді.

57. Арнайы білім беру ұйымдарының оқу жоспарларында дамудың бұзылу түрлері ескерілген міндетті түзету компоненті көзделген. Арнайы білім беру

ұйымдарының оқу жоспарларындағы инварианттық, түзету және вариативтік компоненттер білім алушылардың ерекше білім беруге қажеттіліктерін ескере отырып белгіленеді.

58. Сыныпты екі топқа бөлуге қалалық жалпы білім беретін ұйымдардағы сыныптарда білім алушылар саны 24 және одан артық, ауылдық жерлерде 20 және одан артық болған жағдайда:

- 1) оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін сыныптарда – қазақ тілі мен әдебиеті;
- 2) шетел тілі;
- 3) еңбек;
- 4) информатика пәндері бойынша жүзеге асырылады.

Қалалық жалпы білім беретін ұйымдардағы сыныптарда білім алушылар саны 24 және одан артық, ауылдық білім беру ұйымдарында 20 және одан артық болған жағдайда, оқыту орыс тілінде жүргізілмейтін сыныптарда орыс тілі пәні бойынша сыныпты екі топқа бөлуге болады.

Білім беру ұйымдарында сыныптың толымдылығына қарамастан, «Еңбек», пәні бойынша сыныпты екі топқа – ұлдар мен қыздарға бөлуге болады.

59. Инклюзивті білім беру шеңберінде осы Стандарттың 58-тармағында көрсетілген пәндер бойынша сыныпты топтарға бөлу әрбір ерекше білім беруді қажет ететін балаға сынып толымдылығындағы білім алушылардың жалпы санын үшке кеміту есебінен жүзеге асырылады.

5-тарау. Оқу мерзіміне қойылатын талаптар

60. Негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламасын меңгеру мерзімі – бес жыл.

61. Арнайы мектептерде және арнайы сыныптарда оқитын мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған арнайы оқу бағдарламасын меңгеру мерзімі алты жылды құрайды (5-10 сыныптар).

62. Оқу жылының ұзақтығы кемінде 34 оқу аптасын құрайды.